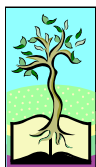

Styrelsen år 2007

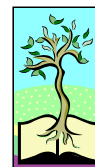
Ordförande	Sture Olofsson	96 14 51
V ordförande	Hans Taremark	96 73 25
Kassör	Helene Sörensson	96 71 55
Sekreterare	Agneta Zachariasson	96 50 41
Ledamot	Gunnar Alexandersson	96 75 70
Ledamot	Claes-Göran Sörensson	96 93 38
Ledamot	Lena Knutsson	96 17 88
Suppleant	Roland Vejfors	96 76 14
Suppleant	Sune Segersäll	96 78 72

Styrelsen meddelar

- **Hemsidan** – på föreningens hemsida www.oosf.se kan ni hitta namn, adress, mail, telefonnummer till styrelsen. Hör gärna av er till oss med idéer, funderingar, förslag, frågor osv.
- **Fotografier** - Har ni några fotografier som ni vill dela med er av till vår hemsida? Hör av er till Hans på adress webmaster@oosf.se . Gamla fotografier är alltid intressanta.
- **Föreningens postgironr 71 19 28 - 2**
- **Bingolotter**. Stöd föreningen genom att prenumerera på Bingolotter. När ni anmäler er som prenumeranter skall ni uppge att ni vill stödja Öckeröarnas Släktforskarförening.
- **22 sept besöker vi Hönö Hembygdsgård kl 15:00** anmäl er gärna till Agneta 965041 eller agneta@oosf.se
- **Höstmöte 17 november kl 15:00 i FUC:s (Fiskets Utbildnings Center) lokaler på Björnhuvudet.** Vi kommer att få besök av representanter från **Släktdata** som kommer att informera om sin verksamhet samt **Hjördis Dangardt** som håller föredrag om **Bohusläns stora sillperiod** under andra hälften av 1700-talet och det första årtiondet av 1800-talet. Hon kommer särskilt att uppehålla sig kring **Brunskär**, en fortfarande bebodd plats från denna tid och varifrån många flyttade till Öckeröarna.
- **Adventsmarknad 1-2 december** Även i år kommer vi att finnas på Fiskemuseet under adventsmarknaden.

Kanske en studiecirkel i höst?

De senaste åren har föreningen anordnat två grundkurser i släktforskning. Kurserna har varit förlagda på Öckerö bibliotek och börjat kl 17.00 på tisdagar. Ett problem har varit att biblioteket stänger redan kl 19.00 och att vi därmed inte kunnat disponera släktforskarrummets omfattande material mer än några timmar. På måndagar skulle kursen kunnat hålla på till kl 20, men då har släktforskarrummet i princip varit upptaget av alla de föreningsmedlemmar, som forskat på egen hand. Ett sätt att kunna utnyttja alla tillgängliga forskningshjälpmedel skulle kunna vara att förlägga en eventuell kurs på *dagtid*, kanske från kl 14.00 på måndagar. Om du är intresserad av att vara med i en studiecirkel i släktforskning på dessa premisser är du välkommen att anmäla dig till Agneta Zachariasson, 96 50 41 eller agneta@oosf.se. Med tanke på alla de nya hjälpmedel som föreningen köpt in och som finns att tillgå i släktforskarrummet är det också dags att fräscha upp studieplanen och lägga större tyngd på datorn som hjälpmedel i släktforskningen. Utöver det material, som

finns tillgängligt på CD-skivor, abonnerar föreningen på de digitala hjälpmedlen från SVAR (Svensk Arkivinformaton), Genline och Arkiv Digital. Det senare är något nytt från och med i höst. Arkiv Digital startar nämligen med funktionen *AD OnLine*, något som påminner om Genline men med digitala bilder i färg i stället för svartvitt som hos Genline. Om du vill ha närmare uppgifter om studieplanen kan du kontakta mig, lämpligen via mail (sture@oosf.se). Jag skickar gärna över ett personligt förslag till studieplan om du ger mig en kort översikt över din bakgrund som släktforskare och vilket mål du har med din forskning. En förutsättning för att kunna delta i en studiecirkel med behållning är nog att du har tillgång till dator (gärna portabel) och Internet i hemmet. Eftersom studiecirkeln kan läggas upp i förhållande till de egna forskningsmålen är du välkommen att vara med antingen du är nybörjare eller mer rutinerad släktforskare. Styrelsen har fastställt en deltagaravgift på 200:- för litteratur och förbrukning

Sture Olofsson

Ordföranden har ordet

En i stort sett bortregnad sommar har kanske inneburit mycket släktforskande? Nu närmar sig i varje fall hösten och vintern och en ny forskarperiod. Nya hjälpmedel i släktforskningsarbetet fortsätter att strömma fram och senast i raden är det Arkiv Digital, som utvecklats sin service till oss släktforskare med en ny Internetbaserad funktion, som man kallar *AD OnLine*. Enligt reklamtexten får man ”digitala färgbilder direkt hem till sin dator över Internet”. Tidigare har ju företaget som bekant sålt digitala bilder, mestadels hämtade ur de kyrkliga arkiven, på CD-skivor. Nu ger man sig alltså in på samma spår som välkända Genline gjort. I samband med Sveriges Släktforskarförbunds riksstämma i Halmstad

erbjöd Arkiv Digital alla släktforskarföreningar en månads provabonnemang på sin nya funktion och det kommer således att finnas möjlighet för föreningens medlemmar att ta en första titt på digitala färgbilder ur kyrkoböcker i samband med våra måndagsträffar på Öckerö bibliotek. Om du har tid över i höst tar styrelsen gärna emot hjälp med det fortsatta registreringsarbetet. Just nu pågår bland annat arbete med flyttningslängder och bilagor till flyttningslängder. Kontakta Rolf Nilsson, 96 70 32, eller Sture Olofsson, 96 14 51, om du är intresserad. Vi behöver också hjälp i samband med adventsmarknaden i Hönö Klåva första helgen i december. Då kommer vi att finnas på plats i Fiskemuséet

för att informera om släktforskning i allmänhet och vår förening i synnerhet. Det preliminära programmet för hösten 2007 hittar du på annan plats i denna tidning. Planeringen för Arkivens Dag 10 november och vårt höstmöte 17 november pågår för fullt och du kommer att få detaljerna kring programmen i ett senare utskick. Du är mycket välkommen till Hönö Hembygdsgård lördagen 22 september kl 15, hälsar hembygdsföreningens nyvalde ordförande

Hans Taremark, tillika vice ordförande i vår släktforskarförening. Hembygdsföreningen har inlett ett ny aktiv verksamhetsperiod och banden mellan släkt- och hembygdsforskningen är som bekant mycket starka. Vi kan lära oss mycket om våra förfäders levnadsvillkor ur hembygdsföreningarnas omfattande samlingar!

Välkommen till höstens föreningsarbete!

Sture Olofsson
Ordförande

Preliminärt program hösten 2007 och ansvariga faddrar

Måndag 3 september	Forskarkväll kl 17 – 20, Öckerö bibliotek – Sture
Måndag 10 september	Forskarkväll kl 17 – 20, Öckerö bibliotek – Claes-Göran
Måndag 17 september	Forskarkväll kl 17 – 20, Öckerö bibliotek - Gunnar
Lördag 22 september	Studiebesök på Hönö Hembygdsgård kl 15
Måndag 24 september	Forskarkväll kl 17 – 20, Öckerö bibliotek - Agneta
Måndag 1 oktober	Forskarkväll kl 17 – 20, Öckerö bibliotek – Claes-Göran
Måndag 8 oktober	Forskarkväll kl 17 – 20, Öckerö bibliotek - Sture
Måndag 15 oktober	Forskarkväll kl 17 – 20, Öckerö bibliotek - Barbro
	Styrelsen sammanträder kl 17
Måndag 22 oktober	Forskarkväll kl 17 – 20, Öckerö bibliotek - Gunnar
Måndag 29 oktober	Forskarkväll kl 17 – 20, Öckerö bibliotek - Lena
Måndag 5 november	Forskarkväll kl 17 – 20, Öckerö bibliotek - Hans
Lördag 10 november	Arkivens Dag (program enligt senare besked)
Måndag 12 november	Forskarkväll kl 17 – 20, Öckerö bibliotek
	Styrelsen sammanträder kl 17
Lördag 17 november	Höstmöte på Fiskets Utbildningscentrum, Björnhuvudet, kl 15 (program enligt senare besked)
Måndag 19 november	Forskarkväll kl 17 – 20, Öckerö bibliotek - Agneta
Måndag 26 november	Forskarkväll kl 17 – 20, Öckerö bibliotek - Sture
Lördag 1 december	Adventsmarknad, Fiskemuséet
Söndag 2 december	Adventsmarknad, Fiskemuséet

Om du vill vara med på Adventsmarknaden så hör av dig, vi behöver hjälp med lottförsäljning mm.

UTDRAG FRÅN GÖTEBORGS POSTENS LÖRDAGSBILAGA 24 JULI 1954

Insänt av Bengt Knutsson

Storprocessaren på Skarviks holme

Den byggmästare som nu slagit ner sina bopålar på Skarviks holme behöver inte bli förskräckt. Det gäller inte honom. Han har bara råkat hamna på en historisk holme där 100-tala människor i länge sen svunnen tid haft sin hemvist. En av dessa var "ståndspersonen" Sven Svensson, Öckerö sockens störste bedragare, processmakare.

Nåja, någon riktig sockenbo var han nu inte. Han hörde till de tusentals lycksökare som under 1700-talets sillperiod från alla håll sökte sig ut till västkusten. Det myllrade i vikar, på uddar och holmar av salteridrängar, tunnbindare, Bokhållare. Sillindustrierna växte upp på klipporna som svampar ut jorden! Endast i Öckerö socken fanns det 53 "salteriverk", nästan lika många "transjuderier".

Skåningarna höll sig framme. Handelsmannen C.M. Nordlindh från Malmö kom till Skarvik, började bygga ett salteri och ett trankokeri på holmen där. Han behövde en kunnig och driftig föreståndare för anläggningen. Från sin egen hemstad kände han mycket väl till en person, särdeles lämplig för uppgiften. Han kallade och Sven Svensson kom.

Svensson var begåvad och mångsidigt utrustad. Han var lagkunnig och anlidades ofta som advokat ved rättegångar. Bättre sakförare kunde en anklagad näpperligen få.

Den initiativrike mannen tycks ha varit mycket förutseende. Medan ännu sillfisket stod på sin höjdpunkt välvde han planer att anlägga en "vädermjölskvarn" på Skarviks holme. Kanske han hade på känn att svåra tider stundade, tider då det vore bra att ha kvarnrörelse i stället för salteri.

År 1797 lägger han fram denna fråga inför sockenstämman, talar ivrigt och övertygande för saken och får församlingens odelade bifall. Han lämnar in en skrivelse till

häradsrätten. Vältaligt skildrar han det stora behovet av en väderkvarn i Göteborgs skärgård. Det finns igen på närmare håll än Mölndal eller Surte.

Rätten ställer sig välvilligt till projektet och beslutar att närmare skåda platsen. En oktoberdag 1799 anländer "tillförordnad domare och nämndemän" till Skarviks holme och titta på "bergshöjden" i nordost, där kvarnen skulle stå. Svensson, biträdd av fyra västergårdsbor, utvecklade vidare sina synpunkter: Skärgårdsborna måste nu fara till Göteborg och köpa mjöl. Sällan eller aldrig reser någon den långa vägen till Surte för att få sin säd malen. Det är alldeles nödvändigt att de för en kvarn här ute.

Häradsrätten var av samma mening och fann platsen särdeles passande för en "slik inrättning" som är både "nyttig och nödig".

Så begav det sig, att Björkö fick den första "vädermjölskvarnen" i Göteborgs skärgård, tack vare den energiske bokhållarens insats. Denne duktige och begåvade karl kunde ha blivit en av de värdigaste titelbärarna i Öckerö sockens historia om han använt sin begåvning i det godas tjänst till socknens fromma. Han kunde då ha gjort en högst betydande gärning, bestående för framtiden. En hård och svår tid skulle snart bryta in. I stället för att värka uppbyggande, positiv, söka neutralisera nödtidens skadeverkaningar blev Sven Svenssons insats allt mer nedbrytande av negativ art.

Ganska tidigt röjde hans leverne betänkliga brister i moraliskt hänseende. Väl vittnade flyttningsbetyget från Malmö om ett "dygdigt uppförande" innehöll därjämte förklaringen att han "är fri från veterligt äktenskapslöfte" men icke desto mindre bröt han mot sedlighetens bud.

Bokhållaren hade en hushållerska, Eva Fagerlind. Snart nog födde hon en som. Att

ett "oäkta barn" kom till världen var en vådlig händelse denna tid och ovanlig. Men Sven Svensson var mannen som kunde tysta ner saken. Eva Fagerlind lämnade snart holmen så fort hon kunde och slog sig ner i Göteborg, föraktad, övergiven. Svensson behöll sonen Gustav.

Under 10-årsperioden 1791-1801 föddes 589 barn i Öckerö socken, därav endast 9 utom äktenskap. Av dessa var 3 fall i Bovik, 2 i Skarvik. Övriga platser: Källö, Hälsö, Kalven, Tometaska (södra Björkö). Härvid bör man särskilt märka att en mycket stor del av socknens befolkning denna tid utgjordes av, man kan nästan säga löst folk, salteridrängar, tunnbindare (även kallade kypare) och pigor samt bokhållare. Att under sådana förhållande antalet barn utom äktenskapet föga översteg 1,5% är ganska märkligt. I detta hänseende stod moralen högt för 150 år sedan. En av de mörka fläckarna var dryckenskapen.

Svensson var, sade vi, en duktig lagkarl. Hans framgång som advokat, intresset för rättsliga spörsmål förde honom allt längre in i juridikens irrgångar. Han kom in på tvivelaktiga vägar och började själv processa. När sillen tog slut 1808 kunde han mer ägna sig därpå. Kvarnen sköttes av drängarna.

Det dröjde en länge förrän han kom i ekonomiska svårigheter. Han slog sig fram på alla möjliga sätt, processade och härja de alldeles vilt. Ofta vann advokaten, förlorade dock stora belopp. Han lyckades få borgen och låna pengar från vitt skilda håll, och det gick några år.

Under tiden inträffade ett par betecknande episoder: När kyrkoherden skulle väljas 1811, råkade Svenssons namn inte komma med i röstlängden. Han fick följaktligen ej rösta. Valdagen var redan bestämd då bokhållaren inger en skarp protest till domkapitlet: Han såsom ägare till skattelagd väderkvarn har lika många röster som en bonde med ett halvt hemman! Han krävde nytt val. Domkapitlet finner ett sådant omständligt arbete fullkomligt onödigt, meningslöst. Men Svensson drev sig rätt igenom. Nytt val måste utlysas.

Scenen är en stämma i Öckerö kyrka 1815. Svensson hade begärt plats i kyrkbänken nr: 1 och lås därtill. En del sockenmän trodde att bänken endast var avsedd för kommunister Gadd och hans familj. Kyrkoherde Rosengren upplyste att den av avsedd för "ståndspersoner och komministern". Det där gav bokhållaren en chans. Han frågade – Vem anser kyrkoherden vara ståndspersoner här i Öckerö socken? Svar – Kan ej förstå annat än att Herr Bokhållare bör räknas dit. Den tydliga ironin bekymrade ej den före detta bokhållaren som i den följande diskussionen kraftigt hävdade sin rätt som "ståndsperson".

Till något resultat kom man ej eftersom komminister Gadd inte var där. Kyrkoherden frånsade sig all vidare befattning med denna bänkfråga. Den fick församlingen själv klara av om man så önskade. Någon ny attack mot "stolrummet" o kyrkan gjorde inte "ståndspersonen". Egendomligt nog sökte han ej processa sig till 1:a platsen. Det hade annars varit en naturlig väg för honom som var Öckerö sockens absolut störste processmakare under alla tider. Man han fick andra saker att tvista om. Året efter bänkdiskussionen stämde han inför häradsrätten alla de personer som gått i borgen för honom, en anmälan som han dock tog tillbaka. Då hade "ståndspersonen" degraderats till skärgårdsfiskare.

Denna orolige ande orosstiftare kunde ännu få en lugn stund då han samlade sig då han visade prov på vad han kunde åstadkomma av positiv art till gagn för samhället. En augustitidag 1817 sitter han i hemmet på holmen och skriver ned ett förslag till "Fattigförsörjningsanstalt i Öckerö socken". I 15 punkter lägger han upp en väl genomtänkt plan som röjer god insikt och säkert omdöme. Sockenstämman får del därav. Man finner förslaget högst beaktansvärt men dock ogenomförbart på grund av fattigdom i socknen. Långt senare fick det emellertid tjäna som förebild vid lagstiftningen.

Den forne "salteriidkaren" höll skenet uppe, härav av tilltrasslade affärer kom dock bubblan att brist. Innan dess slutade Svenssons hustru sitt jordeliv. Hon undgick att se mannens fall, stora förnedring.

Helena Klingstedt från Uddevalla var en fin och ädel kvinna. En höstdag 1810 flyttade hon från sin stad till Skarviks holme. Där bodde "ståndspersonen" som ännu hade relativt god ställning, gott ryckte. "Jungfru" Helena kom ingalunda dit som piga. I olika hänseenden stod hon högt över bokhållaren. Hon var en kvinna som Sven Svensson måste högakta, respektera: *hon* var en ståndsperson.

Dåtidens flyttningsbetyg säger så litet om vederbörande. Men i fallet "demoiselle" Klingstedt går man utöver det vanliga uttryckssättet: "Hon har fört en levnad som ägnar hennes stånd och en kristen".

En vacker majdag 1811 ingår "jungfru" Klingstedt äktenskap med bokhållaren. Ljus är dagen, ljus tedde sig framtiden för de båda som ägde så goda förutsättningar.

Hur kunde icke allt ha utvecklats i fortsättningen om den ande som vilade över fru Klingstedt fått behärska även mannen, fått honom att "föra ett levnad som ägnar en kristen". Nu förmådde hon intet mot hans själsstyrka. Hon bröts ned i samma mån som hans onda jag tilltog i kraft. Hennes lidande i äktenskapet måtte ha varit djupt.

Efter sju år var striden slut. År 1818 lade hon sitt huvud till ro en stilla majdag, liksom bröllopsdagen. Strax förut hade hon fyllt 28 år.

Var det "frun på holmen" som för någon tid lyckades avvärja sin mans slutliga fall? Ej långt efter hennes bortgång började några av Svenssons fordringsägare att göra sig påminda: kvarndrängar och pigor som ej fått sin lön: handelsmän som inte erhållit betalnings för varor osv. Svensson kommer med allehanda undanflykter blir stämd inför tinget och försatt i konkurs. En god del av första halvåret 1819 dryftas konkursmålet i det oändliga. Det var sannerligen ingen lätt sak för rätten att komma någon vart med bokhållaren - advokaten. Han var ju en garvad processmakare väl hemmastadd i rättssalen, rättsväsendet. Han ägde intet, ty egendomen ett åttondels hemman i Björkö Västergård hade han pantsatt för att få medicin: kvarnverket "Magdalen" var numera skrivet på barnen: fisket var jämmerligt. Härandsrätten förlorade

tålmodet och beslöt förpassa den besvärlig mannen till länfängelset i Göteborg medan utredningen pågick. Sven: mina tre barn och tjänstefolket blir då lämnade alldeles ensamma utan omvårdnad. Fiskalen lovade sörja för dem. Länsmannen fick uppdraget att ordna fängstransporten från tinget till Göteborg.

Medan Svensson sitter i häkte ökades fordringsägarnas antal till 36! Beloppen varierade mellan 8 riksdaler och 8843 riksdaler. Hela skuldsumman uppgick till 23 555 riksdaler, ett ofantligt belopp på denna tid. Egendomligt nog finns bara en björköbo med i förteckningen: däremot hade kyrkoherde Rosengren bisträckt med ett lån.

Den 1 maj 1819 hämtades Svensson från fängelset till tinget för att få del av utredningsresultatet. Tillgångaren var 9124 riksdaler Ett par veckor senare kom man åter tillsammans nu även fordringsägarna. Det gäller att rättvist fördela pengarna. Den frågan gav upphov till långa fortsatta strider och utredningsmannen blev i sin tur stämd.

Under den dramatiska rättegången nämnda majdag fastslog Västra Hisings häradsrätt att Svensson gjort sig skyldig till "uppenbar vårdslöshet" och ohederlig handlig. Han ådömdes ett skamstraff sin aldrig någonsin drabbat en person från Öckerö socken: *Ställes för en påle i halsjärn vid tingstället att skämmas i två timmar* och därtill straffas med åtta dagars fängelse vid vatten och bröd. Han förpliktades att "med sin person och allt vad han framdeles kan förvärva och ärva" ge alla borgenärerna full ersättning. Domen skulle efter laga kraft införas i Allmänna Posttidningen.

Naturligtvis gick Svensson till Göta hovrätt men där blev det ingen lindring, tvärtom. Hovrätten skärper 10 december 1819 straffet på en viktig punkt: .....Och kan Sven Svensson varken själv få deltaga eller komma under omröstning vid val som medborgerlig förtroende efter stadgar och författningar utmärker.....

Processmakaren på Skarviks holme förnekade sig aldrig. Vad var naturligare för honom än att klaga inför högsta instans. Så skedde. De avgörande kungsorden föll i

augusti 1820. Nu kröntes bokhållarens ansträngningar med framgång. Kungliga majestät frikände honom från själva skamstraffet och fängelset. Kvar stod dock hans skyldighet att gottgöra fordringsägarna samt bestämmelsen angående val och medborgerligt förtroende.

I kraft av kungliga majestäts dom gick fordringsägarna till attack mot Svensson. Att de ej var skonsamma visat att brev till dem skrivet av den dömda sommaren 1821. Aktstycket lägger ock i dagen hur Svensson nu söker väcka medlidande. Tonen, ordvalet kunde han variera! Det heter:

”... Av nöden och faderlig plikt bönfaller jag ödmjukligen till Eder som har rätt till men aflidna hustrus gångkläder och lösören av godhet och ädelmodigt förbarmande över de fattiga moderlösa barnen avstå dessa obetydliga saker. Jag kan ej begära men hoppas att barnen länge till får omvårdnad av moderliga släktingar. Jag känner med smärta och blödande fadershjärta min närvarande olyckliga oförmögenhet att på annat sätt hjälpa dem än att bönfalla och anropa försynen och ädelmodiga människor. Om min bön blir hörd hoppas jag mina barn en gång med tacksamma hjärtan skola erkänna denna godhet. ...Heligt försäkras om min uppriktig tacksamhet”.

Kanske han lyckades med sina skrivelser, i varje fall hade han ett halvår senare återvunnit sin forna kamplust inför häradsrätten dit han instämde flera björköbor; blev ock själv åtalad.

Sven Svensson var på tinget ett 10-tal gånger 1822. Det blev fråga om värjemål, om klagan till Göte hovrätt mm. Han vann fem riksdaler i ett mål förlorade i ett annat – huvudorsaken var att han fick processa.

Efter dessa rättegångsförhandlingar försvinner Svensson helt plötsligt ur sikte. Det finns inga spår av honom i urkunderna, ingen anteckning i död- eller utflyttningsböckerna, något som är ganska egendomligt.

Bokhållaren från Malmö kom plötsligt oväntat till Skarviks holme. I ett kvarts sekel verkade han intensivt, kämpade oftast med

orena vapen för själviska syften. Han var en stridsman, en skicklig sådan. Beklagligt är, vi upprepar, att han ej satte upp höga, ädla mål. Han kunde ha nått långt. Nu framstår han för eftervärlden som en processlysten bedragare av stora mått.

Men hans verk ”vädermjölskvarnen Magdalena” skulle val ändå bestå länge och fylla en uppgift? Bokhållaren blev med tiden alltmer ointresserad som mjölnare och kvarnen missköttes. Efter han försvinnande var rörelsen helt ringa, upphörde alldeles i början av 1830-talet. År 1834 blåste två vingar ner, några nya sattes inte upp. Den tvåvingade kvarnen köptes året därpå av handlare A. Lundblom. När denna strax därefter flyttade till Grebbestad rev han kvarnen och transporterade den till sin nya plats där den uppsattes.

Den dag norra skärgårdens första kvarn forslades till Grebbestad bodde sex personer på Skarviks holme. Antalet hade minskat undan för undan. Störst var det i början av århundradet, omkring 40 personer. Den siste invånaren lämnade holmen 1842. ”Salteriverket” och boningshuset förföll, lades i ruiner såsom överallt i skärgården. Salteridrängar, tunnbindare och bokhållare spriddes åt alla håll, led oerhört under den långa nödtid som följde efter den rika sillperioden.

Ännu i dag vittnar en mängd ruinhögar om dessa tider. De stämmer oss till eftertanke, begrundan. Björkösonen och byggmästaren Tor Knutsson har särskild anledning att meditera däröver. Ty han har sedan 1945 rett sig ett hem, byggt en verkstad på den historiska holmen som alltså åter blivit bebyggd efter 100 år. Dagligen och stundligen omges han av tomtrester från de gamla husen. Lyssne han till vad stenarna har förtälja?

Red anm Vill ni läsa om fler kvarnar här i kommunen så finns det artiklar i Medlemsbladet nr 1 år 2001 finns även på hemsidan www.oosf.se under medlemstidningen.

Riksstämman 2007

En djupt splittrad rörelse

Insänt av Sture Olofsson

Sveriges Släktforskarförbund har blivit en djupt splittrad rörelse. Vid riksstämman 2007 framfördes många mycket kritiska synpunkter på styrelsens arbete, särskilt i ekonomiska frågor. Det är inte heller så underligt. Under verksamhetsåret 2005 redovisade styrelsen ett underskott på nästan 1,8 miljoner kronor. Den som trodde att detta skulle resultera i krafttag för att rätta till den ekonomiska obalansen under det kommande året misstog sig grundligt. 2006 blev underskottet ännu större, cirka 2,4 miljoner! Om utvecklingen fortsätter i samma takt kommer förbundets fonderade resurser att vara förbrukade inom ett – två år. Detta är givetvis ingen tillfredsställande utveckling.

Riksstämman hölls i Halmstad på Halmstads Teater. Där samlades mer än 150 ombud från hela Sverige till ovanligt intensiva årsmötesförhandlingar, som kom att vara i nästan tre timmar. Någon sluten omröstning hölls inte men de gula röstlapparna var ofta i bruk. Flitigast bland de talare, som kritiserade styrelsen, var ombuden från DIS, som pekade på den bristfälliga ekonomiska redovisningen och styrningen av förbundets verksamhet. Man gick så långt att man ville bordlägga frågan om ansvarsfrihet för styrelsen till ett senare sammanträde. Detta avslogs med knapp majoritet av stämman. En bordläggning hade ju knappast gjort förbundets ekonomi bättre med tanke på de stora kostnader, som en extrastämma hade fört med sig. När stämman senare röstade om ansvarsfrihet för styrelsen för 2006 blev majoriteten på styrelsens sida något större, men ändå var det 52 av ombuden som inte ville ge ansvarsfrihet, det vill säga mer än en tredjedel av föreningarnas representanter. Ett ganska illavarslande resultat! Efter den ekonomiska debatten fattade stämman beslut om en budget för

2008 med den fromma förhoppningen att denna skulle motsvara verkligheten och tjäna som ett fastslaget riktmärke för den nya styrelsen.

Under riksstämman behandlades tre motioner. Där var enigheten större och styrelsens förslag gick igenom i stort. Den viktigaste motionen behandlade frågan om förbundets lokalisering. Nu finns förbundet i Stockholm med åtföljande mycket höga lokalkostnader och en utredning med representanter från släktforskarföreningarna kommer att titta på möjligheten till ändring. Verksamhetsplanen för 2008 godkändes också och detta år kan vi vänta oss en första version av "Sveriges gravbok", ett elektroniskt riksomfattande gravregister. Arbetet med "Sveriges dödbok 5", omfattande tiden 1901 – 1946, kommer att fortsätta och sökprogrammet "Emibas" kommer att kompletteras.

På sedvanligt sätt förrättades nyval till lediga poster inom styrelsen och fyra nya ledamöter valdes. Om du vill veta mer om dessa kan du besöka nättidningen "Rötters" hemsida, www.genealogi.se, där det finns presentationer.

I samband med riksstämman hade mängder med släktforskarorganisationer och företag antagit utmaningen att presentera sin verksamhet och sälja sina tjänster. Runt bokborden och datorerna verkligen vimlade det av intresserade och själv tog jag tillfället i akt att återknyta bekantskapen med Arkiv Digital, som presenterade sin verksamhet hos oss i höstas. Man har nu skapat en ny funktion, som gör det möjligt att precis som hos Genline forska över stora mängder kyrkoarkivalier hemma vid datorn. Den som vill pröva på kan besöka våra forskarkvällar på Öckerö bibliotek måndagar kl 17 – 20 med början 3 september.

Kluriga forskningsproblem

Insänt av Henrik Karlsson

II

Lotsen Olof Börjesson på Heden

Här kommer ett annat ö-problem som gjort att forskare tidigare kommit fram till olika lösningar. Jag har skrivit om det i min bok (sid. 316-17). Enligt antavlor publicerade på nätet har mina argument accepterats, eller så har andra oberoende kommit till samma slutsats. Avsikten här är att komplettera med det jag fått fram senare när jag arbetat med Rörö och Heden. De kullkastar inte grunddata, men ger i vissa fall andra årtal och lite mer utvecklade resonemang.

Det går att säga att Olof Börjesson på Heden (gift dit 1738 9/4) var född 1717. Det föddes en Olof då med fadern Börje Andersson på Rörö. Börje var lots, liksom senare sonen på Heden. Med 1717 som födelseår bortser man från att det föddes en Olof ("Ola") även 1707 eller menar att han måste ha dött tidigt för att sonen 1717 skulle

få samma namn. Då bortser man från möjligheten att en person kunde få mer än ett barn med samma namn (t.o.m. tre) som överlevde till vuxen ålder. Inget finns emellertid i dödboken om detta. Osäkerhet har dessutom funnits om modern som enligt vigselboken hette Bengta Olofsdotter, men enligt dödboken Anna Olofsdotter. Om man i det läget vill publicera resultatet av forskningen, får man inte föra in någon mor i antavlan och inte heller skriva in ett födelseår, då detta inte kan specificeras.

Hur kommer man då längre? Jo: det gäller att gå igenom alla bevarade källor och sedan jobba med de olika pusselbitarna som ges. Det visar sig då att det går att få fram inte bara ett mycket säkert födelseår utan också en moder.

Födelseåret

År 1707 8/10 föddes en Ola på Rörö som son till Börje Andersson, och 1717 16/3 en Olof. Låt oss först titta på när Olof på Heden skulle ha varit född enligt källorna! Vi letar efter argument för 1707 respektive 1717. Åldern vid dödsfallet 1764 13/8 säger att han skulle ha varit född 1710. Varken 1707 eller 1717 är därför omöjligt, då det kunde vara mycket fel på åldern i dödböckerna. Rent matematiskt kommer ändå 1707 närmast. Ett annat sätt att försöka komma ett av de två årtalen närmast är att titta i skattelängderna. Normalt skulle man vara 16 år när man började upptas i mantalslängderna. De är ganska svårtolkade de aktuella åren på grund av att det fanns flera Olof på Rörö, och sällan angavs fadersnamnet. Det går dock med lite arbete att klara ut vem som var vem (den Olof som står längst ner under Rörö är från 1726 Olof Andersson, son till Anders Persson, och den som står ovanför honom 1728-30 är Olof Carlsson, säkerligen son till Carl Hansson, dock ej införd i födelse- eller

dödboken). Olof Börjesson börjar nämnas på Rörö 1731 (längden upprättad 1730 21/11). Om han var född 1717 skulle han bara ha varit precis 13 år då. Hittills står det alltså 2-0 till 1707.

En längd över slottsräkenskaperna i länsräkenskaperna från 1728 (14/3) visar detta ännu bättre: "Börge under barnen: sonen Olof förestår bruket." Självfallet kan det inte avse någon som föddes 1717. Även jordeboken visar med all tydlighet att det var den äldre Olof som överlevde och brukade gården 1730. Nu är vi uppe i 4-0.

Att bara en av de två Olof överlevde till vuxen ålder är helt klart. Varken skattelängderna eller andra källor nämner två Olof efter 1717 eller skriver Olof d.ä. eller d.y. 5-0. När den yngre Olof dog har inte varit möjligt att utröna. Se dock nedan i fråga om syskonens namn.

Övriga källor som kan användas för att bestämma Olof Börjessons födelseår är bouppteckningarna, domböckerna och

lotsrullorna. Det finns en bouppteckning efter Olof Börjesson på Heden. I den finns dock inget som bevisar varken det ena eller det andra. Inte heller domböckerna ger svar på frågan. Åldersuppgifter i lotsrullorna talar enbart för 1707 (Olof 50 år gammal 1753). 6-0!

Ett argument för 1707 skulle kunna vara att Olof på Heden fick en dotter Bengta med namn efter hans mor, om han var född 1707. Det fick han dock inte. Inte heller Olofs syster Anna (född 1704) fick någon dotter

Flyttningen till Heden

Om nu källorna ibland är gynnsamma för att bevisa det ena eller andra vill de ofta ändå samtidigt krångla till det, antagligen för att vi inte skall förhäva oss. Olofs flyttning till Heden borde ju ha skett när han gifte sig. Eller? I kyrkböckerna nämns han som boende på Heden alltifrån vigselåret 1738. Lotsrullorna säger också Heden, men inte förrän 1753, då Olof nämns första gången. Det sägs där att han var lots från och med 1741, men då utan angivande av hemort. I jordeboken 1736 skrivs Olof på Rörö och i den nästa, från 1742, på Heden. Men så har vi mantalslängderna. Den som liksom jag studerar dessa i detalj finner en egendomlig anteckning 1742: Rörö: "Olof Börjesson, ogift." För att förekomma frågor om detta nämner jag det här men inte för att ge ett bra svar, för det har jag inte. Längderna är glesa de här åren. Före 1742 kommer närmast 1736

Bengta. Troligen hade namnet Bengta kommit lite ur ropet vid den tiden. En Bengta föddes visserligen 1767 på Rörö, men hon fick namn efter sin mormor Bengta Andersdotter. Hon tillhörde säkert samma släkt, men släktgrenarna hade delat på sig redan under 1600-talet. Om Olof Börjesson fått en dotter Bengta hade det varit ett starkt stöd för 1707, men frånvaron av en sådan är inget som motsäger det heller. Jag vill därför inte sätta 6-1 för och emot nu, utan på sin höjd 6-1/2.

och efter 1748. Olof nämns 1736 ogift på Rörö och 1748 gift på Heden. Var det ändå så att den yngre Olof överlevde och är den som nämns 1742? Nej, det borde det inte vara, eftersom vår Olof inte nämns på Heden 1742, utan bör vara den som avses med notisen från Rörö. Kanske han var lots på Rörö de första åren och därför skrevs där? Kanske notisen i stället var en felskrivning för Olofs syster Bengta som strax efter mantalsskrivningen gifte sig med Torger Torstensson från Hyppeln? Vi får väl lämna detta där i brist på fullständig säkerhet. Det är ju bara en enda detalj som jag anser inte kunna väga tyngre än summan av alla de andra för födelseåret 1707. Eftersom Olof inte nämns på Heden 1742 kan detta högst ge 1/2 emot 1707. Det blir då slutgiltigt 6-1 för 1707.

Modern

Börje som kom från Gillholmen i Torsby socken gifte sig 1702 28/5 till Rörö med Bengta Olsdotter. Hon nämns sist i mantalslängden 1709 (upprättad 12/1) men också därefter, som fadder 1710 21/11 ("Börjes hustru på Rörö"), men inte i dödböckerna. Efter detta har Börje åter en hustru 1713 11/10. Så småningom kallas hon ibland Anna (från och med 1716 13/4) och ibland Anna Olofsdotter. Senast 1712 9/11 måste de dock ha varit gifta. Se nedan.

Att Bengta kom från Rörö framgår av vigselboken och mantalslängderna. Från och med 1692 nämns en dotter till Olof

Andersson utan namn, men det kan inte vara någon annan än Bengta. År 1703 är hon borta. Detta är det första året som mantalsskriven gift med Börje Andersson. De skrivs då på Gillholmen, men redan från och med 1704 på Rörö. Min forskning om Rörö ger vid handen att hon alltså var dotter till Olof Andersson (1635-1703 22/10) och Kerstin (1635-1716 16/3). Hennes dödsår måste sättas till sent 1710 eller någon gång 1711 (se ovan). Börje kallade sin första dotter i det från början hypotetiska men nu mycket säkra andra äktenskapet Bengta, helt i överensstämmelse med en avliden första

hustru med det namnet. Det finns alltså ingen anledning att i denna forskningsfas tro att det var samma mor till alla barnen, så att Anna var en felskrivning för Bengta. Vi måste i alla fall först pröva om det var två hustrur.

Vi kan titta på Anna Olsdotters ålder vid dödsfallet för att se om det är rimligt att hon skulle ha gift sig redan 1702 med Börje och ser då att åldern kan stämma med det. I stället får vi gå till faddrarna. De är till viss men absolut inte obetydlig del olika mot dem Börje hade med Bengta. Hans Olssons i Björkö Sörgård hustru och Jacob Anderssons på Heden hustru (Amborg Olofsdotter) nämns som bärare, tydande på starkt nära släktskap (ofta syster/svägerska). Hans och Amborg var syskon. De hade dessutom en syster Anna. Ömsesidigt fadderskap fanns också mellan Börjes och Hans familjer, vilket ytterligare stärker nära släktskap. Belägg för att en Anna föddes som syster till Hans Olsson på Heden finns i t.ex. mantalslängderna 1708-09. Därtill saknas bevis för att denna dog innan hon kunde bli gift eller att hon gifte sig någon annanstans. Inget motsäger alltså att hon gifte sig till Rörö.

Anna Olofsdotters födelseår var enligt åldern vid dödsfallet 1669. Det var säkert fel

Börje Anderssons barns namn

Margareta (1703) är ett namn som förekom på Rörö och Heden, samt i viss mån på Björkö. Exakt hur man med hjälp av det skulle kunna koppla ihop personer till en släkt har jag inte kommit på. Men att det föddes en Margareta i vardera giftet bör betyda att både Bengta och Anna hade en nära anmoder med det namnet. Det var alltså inte säkert så att den andra Margareta fick namn efter samma person som den första (vilket var säkrare när det var samma föräldrar till båda). Namnet Anna förekom också två gånger, och den första överlevde till vuxen ålder. En av dem hade säkert namn efter Börjes farmor, troligen den första då farmodern avlidit långt innan. Mer går inte att säga. Att det fanns en Olof i vardera giftet, där den förste överlevde, stämmer med

med ungefär 10 år. Om det vore rätt skulle det innebära att hon fick barn vid 53 års ålder. Över 40 års ålder minskar möjligheten att få barn drastiskt och är bara 10-20 %. Över 50 år är den naturliga möjligheten mikroskopisk. Hon var med säkerhet född före 1684, då hon inte nämns i födelseboken som börjar det året. Brodern Hans föddes just 1684, och Amborg var sannolikt äldre än Anna, då hon börjar nämnas i mantalslängderna ganska många år före Anna. Amborg föddes enligt åldern vid dödsfallet omkring 1681. För att Anna skall ha fötts före 1684 och hamna mellan Amborg och Hans krävs att hon föddes omkring 1681-82 och Amborg i så fall något tidigare än angivet i dödboken.

Vi har också frågan när Börje gifte sig med Anna. Första barnet föddes våren 1713, varför det bör ha varit senast mitt i sommaren 1712 (varför inte vid midsommar). Anna nämns som boende på Heden i en faddernotis 1712 27/4, vilket stämmer bra, liksom att Börje och Anna måste ha varit gifta 1712 9/11 då Börje var fadder vid dop av ett Hans Olofssons barn på Björkö. Hans var då Börjes nyblivne svåger.

att båda hustrurnas fäder hette Olof. Anders namn är inte svårt att härleda. Så har vi Bengta. Den första är det inget problem med enligt ovan. Det hade varit bra om det var en felskrivning 1719 i dödboken för den andra. Hon finns inte med i födelseboken. Tänk om det var Olof född 1717 som avsågs! Då hade det löst sig med att bara en Olof överlevde barndomen, och då hade man inte behövt undra varifrån den andra Bengtas namn kom ifrån. På Heden som modern kom ifrån hittar man det inte. I dödboken står det att Bengta bara var några månader gammal när hon dog 1719. Hade man lagt till två år, hade man kommit exakt till Olofs födsel 1717. Men det hade betytt att man gjort två ändringar i källorna och det skulle vara lite vågat. Vi får tyvärr lämna den frågan obesvarad.

Slutsats

Enligt ovanstående uppgifter och resonemang var alltså lotsen Olof Börjesson på Heden född 1707 8/10 som son till lotsen Börje Andersson (född cirka 1668 på Gillholmen, Torsby socken) i hans första gifte 1702 28/5 med Bengta Olofsdotter (född före 1675 på Rörö som dotter till Olof Andersson och Kerstin). Börje gifte sig andra gången vid midsommartid 1712 med Anna Olofsdotter från Hönö Heden (född omkring 1682 som dotter till Olof Andersson Stark och Ingegerd Olofsdotter).

Att Börje Andersson föddes 1668 framgår av åldersuppgiften i dödboken. Detta styrks

av en åldersuppgift i enrolleringslängden 1704, då han sägs vara 36 år. En uppgift i samma källa 1700 säger 20 år, men den får vi ta med mer än en nypa salt. De två förstnämnda uppgifterna ur sinsemellan olika källor har ett mycket större bevisvärde. Bengtas ålder kan inte närmare bestämmas än som ovan. Man får den genom första noteringen i mantalslängden (1692, men längden upprättad 8/1, och den som tas med där har då fyllt 16 år mellan denna och den för året innan, upprättad 19/1) minus 16 år.

Tillägg angående Olof Hansson i Björkö Sörgård

Denne avhandlades i min första artikel med klurigheter. Efteråt när jag gick igenom kyrkböckerna i ett annat ärende fann jag att det är mycket sannolikt att Olof var den som föddes 1722 17/5. Faderns namn har i så fall tyvärr blivit fel, "Oluf Olsson". Ytterligare en Olof föddes nästan samtidigt (15/5) med en fader med samma namn. Denne kan lätt placeras i en annan familj, men inte den Olof som avses ovan. Vem var han om han inte var vår Olof Hansson? Födelsestiden stämmer utmärkt med åldern i dödboken. (74½ år i november 1796). Om man tittar i originalfödelseboken (vilket kan ge mer än att bara läsa en avskrift eller ett register) ser man att den Olof som jag menar står längst ner på en sida med annan stil och tjockare bläck än de barn som skrivs före och efter. Det kan därför vara tillskrivet efteråt, när man kom på att man hade glömt det från början. Något som också talar för att det är tillskrivet är att datum för födseln inte kommer i kronologisk ordning. Den Olof jag menar föddes 17/5, medan den som föddes 15/5 skrivs efteråt. Någon kan mena att det är ett och samma barn som fått två anteckningar, kanske för att faddrar och dopdag är samma. Dopdagen var mycket riktigt densamma, men i den ena anteckningen skrivs datum i siffror och i den andra med angivande av söndagens namn.

Faddrarna var dock inte helt lika. Vid vardera dopet var ett par faddrar olika. Likheten kan förklaras av att det var dop av två barn från Björkö samma dag och att det nog fanns släktskap även om det var avlägset, men i alla fall en grannrelation.

Tidigare hade jag bara de vanliga mantalslängderna att gå efter när jag letade efter fadern Hans Olofssons vigselår. Det står inte i vigselboken. Första gången han med säkerhet står som gift var 1724 (uppgifterna i längden avseende 1723). Dock var han med redan 1722 och 1723 med en markering i kolumnen för åbor. Han står som utfattig, vilket kan betyda att han hade en hustru då, vilken fick stå för skattebefrielsen och utgå. Som ogift skulle han inte ha haft någon markering alls. Dessutom står det oftast "ogift" i marginalen efter någon ung åbo i den vanliga kolumnen om han inte var gift. Jag har inte velat skriva att han var gift före 1723, men lutar nu mer och mer åt att han var det. I så fall gifte han sig 1720 eller 1721 (enligt mtl ovan). I längden 1721 är han inte med, men 1720 har brodern Per en markering för två ogifta drängar, där Hans säkerligen är den ene. Att jag kan säga detta beror till stor del på att jag kommit på en kompletterande längd med avkortningar till mantalslängderna (efter det att jag skrev om Olof Hansson). Där står att Hans fanns hos brodern Per 1720.

Man kan av detta lära sig att mantalslängderna är mycket värdefulla källor och att vi har en ovärderlig hjälp i forskningen nu när de är renskrivna av Rolf Nilsson. De är nu lätta att läsa, men fortfarande inte alltid lätta att tolka. Man kan också lära sig att arkiven innehåller mycket som en enskild forskare inte har möjlighet att

känna till fullständigt. Jag har dock hittills hittat och använt de flesta, åtminstone de viktigaste. De som hittats i efterhand och kanske kommer att hittas framöver kan vara intressanta i fråga om detaljer som kan komplettera och bekräfta tidigare fynd, men knappast kullkasta dem.

Hedersdiplom till två av våra medlemmar

Sveriges Släktforskarförbund har tilldelat två av våra medlemmar sitt hedersdiplom. Det är **Anna-Stina Wettesten** och **Rolf Nilsson** som därmed fått förbundets näst högsta utmärkelse. Styrelsens motiveringar vid ansökan var följande:

Anna-Stina Wettesten:

En av de ansvariga för tolkning och renskrift av Öckerö sockens tre första kyrkoböcker, omfattande perioden 1684 – 1835. Ansvarat för kursverksamhet i släktforskning inom grundskolan. Föreningens kontakt gentemot Landsarkivet och Öckerö kyrkoarkiv och lokalt delansvarig för projektet ”Namn åt de döda”. Mycket kunnig i släktforskningens metodik och verksam vid föreningens Öppna Hus, en varje vecka återkommande aktivitet under vårar och höstar. Anlitad av föreningens medlemmar som expert i

handstilstolkning. Arbetat inom föreningen sedan starten 1991.

Rolf Nilsson

Föreningens intendent med ansvar för inventarier under ett femtontal år. Också medverkande vid tolkning och renskrift av Öckerö sockens tre första kyrkoböcker, omfattande perioden 1684 – 1835. Lokalt delansvarig för projektet ”Namn åt de döda”. På egen hand genomfört det mycket omfattande projektet att tolka och renskriva socknens mantalslängder för tiden 1669 – 1807 med en beräknad tidsåtgång av ett arbetsår på heltid. Nu pådrivande i föreningens arbete med att registrera socknens kyrkoarkivalier i sökbara Excelfiler. Arbetat inom föreningen sedan starten 1991.

Orter och namn

Insänt av Henrik Karlsson

Under mina domboksforskningar har jag bland många intressanta saker hittat följande.

En del av Hönös förr gemensamma utmark kallades "Tjislätta", och området heter så än idag. I svensk skrift blir det **Kilslätten**. Om man läser Hembygdsprojektets bok om Hönö (1991) blir man tyvärr vilseledd på sidan 14. Där hävdas att man kan tolka det som Skedslätten. Detta skall, menar man på samma ställe, uttalas "Skislätta" (oklart om man menar s-k-ljud eller sj-ljud). Men om det hade haft med sked att göra borde det ha uttalats "Tjeslätta". Ingen Hönöbo skulle få för sig att kalla en sked för ski. Egendomligt nog har man det rätta namnet på kartan på insidan av pärmen!

På en karta över Hönös utmark från 1797 heter det "Hultas Kilslätt". Alltså uppfattades den då som Hults utmark (se dock nedan). Kil måste ha med spetsig land- eller sjöformation att göra. Taube kallar fjordar för blåa kilar i sin fina sång om Bohuslän. På Hönö har vi både "Rökirn" och "Heakirn". "Kirn" är dialektalt uttal av kilen. Det kunde alltså även betyda vik. På land kunde man tydligen också ha kilar, här kanske att en äng hade en sådan form (eller kanske att ängen låg intill ett berg eller en ås med en spetsig utlöpare i ängen).

På kartan från 1797 ser man också att det förutom Stora mötet även fanns ett **Lilla mötet**. I så fall blir det enligt mitt tycke tveksamt att Stora mötet hade med ett kungamöte under vikinga- eller medeltid att göra. Möte skulle i stället kunna vara en plats där vägar eller ängar korsades eller där man samlades för öns årliga angelägenheter på denna den gemensamma utmarken, t.ex. slätter. Kanske det helt enkelt menades att alla öns gårdar här möttes i den gemensamma utmarken.

För att återgå till Kilslätten finns ytterligare en skrivning. Det är i domboken 1741 4/2, där den kallas "Källeslätten". Troligen är detta domboksskrivarens uppfattning utifrån

en tveksamhet till att det kunde finnas något som hette Kilslätten, eller hans uppfattning att det dialektala "Tjislätta" måste ha med källa och inte med kil att göra. Formen Källeslätten har jag inte sett på något annat ställe. Denna skrivning bör, med hänsyn till att Kilslätten bättre stämmer med det dialektala uttalet och skrivningen på kartan, tillmätas ett mindre eller obefintligt värde. I domboken 1741 tvistas det om äganderätten till Kilslätten. Den anges som hela Hönös gemensamma utmark och användes för kreatursbete och hästsläpp. Den var omgiven av gärdesgårdar som måste hållas i stånd. Hultaborna hade försökt använda den själva men måste nu böta. Kanske de lyckades så småningom med tanke på namnet ovan.

Sunnebacken som var en del av Bovik som i sin tur var en del av Nolö (domboken 1765 21/2) har jag alltid tolkat som att det betydde "Den södra backen/Backen i söder". "Sun" (uttalat "Sunn") betyder södra i Sunvära i Värö socken i Halland. Även oraklet i "Ortnamnen i Göteborgs och Bohus län" menar att det kan ha denna betydelse: Man skriver "Sunnanbacke?" som om man menar väderstrecket. Men för en tid sedan hittade jag något i domboken 1745 1/10 som säkert bättre visar vad namnet betydde. Det står där "Sunbacken". Ja, så enkelt och naturligt! Fastigheten låg ju vid Boviks sund. Att det skrevs Sunnebacken beror på dialekten. Ett sund heter på ömål "sunn".

Ett annat ortnamn med sund var **Mittsund** vid Marstrand. Det skrevs ofta i källorna "Metsun", t.ex. vigselboken för Öckerö socken, men jag är säker på att det uttalades "Mettsunn".

Kungälv hette för länge sedan på norska som var vårt språk Konghell(e). Att norskan levt kvar in i vår tid är tydligt när man betänker att de gamla på öarna för inte så länge sedan och kanske fortfarande säger "Konghäll" (vid

snabbt tal "Kongäll"). Jag trodde alltid som barn att det var en dialektal form av Kungälv, där u blev o/å och älv blev äll. Så uttalade min farfar det (död 1980). Men nu efter all forskning förstår jag bättre. Det finns många andra dialektord som kommer från norskan, men dem går jag inte in på här. (Vår dialekt är ett fascinerande område för en språkintresserad och skulle vara värt en särskild studie. En fråga är hur man skriver talspråket så det blir riktigt. De ordlistor över ömål och som tryckts upp och böcker på ömål har i fråga om vissa ord uttal som jag inte känner igen).

Under senare delen av 1700-talet (i vissa fall ända från slutet av 1600-talet) kom många öbor att flytta till **Holland** eller åtminstone ta tjänst på Holländska fartyg. De ändrade då sina **namn**, kanske samtidigt som de lärde sig språket. Några förändringar är enkla att förstå:

Anders = *Andris*,

Lars = *Laurent/Lorentz*,

Mårten = *Martin/Marten*

Per = *Pieter*.

Men så har vi Börje (eller Börge) som ändrades till *Berndt*. Det är inte alltid förknippat med holländsk tjänst, men säkert influerat av det språket. Berndt började i vårt område att användas under första halvan av 1700-talet. Denna kunskap kan användas vid letandet efter anor. Jag har t.ex. Berndt Hansson i Kärr i Torslanda som en ana. Om man inte på annat sätt kommit fram till vad hans far hette kunde man letat efter en Hans Börgesson (dock medveten om att namnet

Börge kunde ha kommit från någon annan nära släkting). Berndts farfar Börge dog 1733, och Berndt föddes 1735, så det stämmer mycket bra i detta fall.

Att Johan blev *Jan* är inte så konstigt. Rasmus minskade i användning under 1700-talet, men om någon Rasmus kom till Holland kallades han *Erasmus*. Även Olof kunde bli holländskt: *Rolof eller Roelof*. Detta är kanske inte lika egendomligt som att Nils blev *Cornelius eller Cornelis*. Redan i slutet av 1600-talet fanns en styrman i Viken i Björlanda socken, Nils Rasmusson, som vid något tillfälle kallade sig Cornelius. En Nils Nilsson i början av 1700-talet kallades ibland Cornelius Corneliusson (minns inte källan nu). Det allra konstigaste var att Erik blev *Dirk eller Dirik*. Att det var så framgår tydligt av Göteborgs rådhusrätts registratur 1757, där flera av dessa namn nämns. Åtskilliga Björlandabor var besättningsmän på skeppet Europa, vilket natten mellan den 16 och 17 januari 1756 förläste i Engelska kanalen. Även i bouppteckningar och domböcker från Västra Hisings härad kan man se vissa av dessa holländska namnformer.

Etymologiskt stämmer det inte med alla namn ovan. Berndt är en förkortning av Bernhard och har inget med Börge att göra. Rolof kommer egentligen av Rudolf. Nils kommer från Nicolaus och kan inte härledas från (eller tillbaka till) Cornelius. Dirik är en kortform av Didrik. Men man tog väl ett namn som uttalsmässigt hade en tillräcklig likhet med det svenska namnet.

NYHETSREVI till SVERIGES släktforskarföreningar

Leksand 2007-08-29

Om sommaren sköna är det inte bara marken som gläds.....

På Släktforskarhus gläds vi också. Vi har hunnit avverka vårt första halvår i den nya kostym vi tog på oss vid årsskiftet. Tvärt emot många olyckskorpars förmodan lever vi ännu.

Vi gläds åt många uttryck för uppskattning från våra besökare och våra "supporters" landet runt.

Under sommaren har vi haft gott om spontanbesök av turister från hela landet och även många hemvändande svenskamerikaner som fått hjälpa att hitta hem till byn, gården och till långväga, längesedan glömda släktingar.

Vi har också haft god beläggning på våra PrövaPå-kurser under sommaren med deltagare från hela landet på mer eller mindre tillfälliga besök i Siljansbygden.

En utställning med gamla vykort från Leksands Noret har likaså dragit många besökare.

Vädret har uppmuntrat till att göra något annat än att ligga på stränderna och många är de som av nyfikenhet sökt sig ner i An-dalen. Vi har pratat oss varma för släktforskning och visat på många lokala medlemsblad för besökarna.

Förhoppningsvis betyder det att nya medlemmar och kursdeltagare dyker upp både i Tomelilla och Gällivare och en rad platser däremellan.

Vackra Antavlor och Genline

Våra nya "Vackra antavlor" har väckt berättigat uppmärksamhet bland besökarna. Möjligheten att på ett enkelt sätt ge en personlig touch åt antavlan har uppskattats. Många hundägare har också nappat på idén att kring ett foto på vovven lägga in stamtavlan. Vi börjar nu få flyt i produktionen, både vad gäller hum-antavlor och an-imaltavlor. Båda varianterna finns på vår hemsida (www.slaktforskarnashus.se) för den som vill se och läsa mer.

På årets Släktforskar dagar i Halmstad uppträdde vi tillsammans med vår samarbetspartner Genline. Vi visade exempel på "Vackra antavlor" och vårt samarbete med Genline samt naturligtvis om möjligheterna att precis som tidigare komma till oss för kurser och egen forskning med hjälp av såväl mikrokort som datorer.

Vårt samarbete med Genline fortsätter att utvecklas. Den "läshjälp" vi startade redan förra året rullar vidare. Den är naturligtvis öppen även för andra än Genline-användare. Vi säljer Genlines abonnemang och övriga produkter, både på plats till våra besökare och via telefon. Just nu håller vi också på att successivt ta över den telefon- och e-postsupport som Genline erbjuder sina abonnenter. Vi arbetar även med vissa registreringsuppdrag för Genlines räkning och hoppas att det ska utvecklas till en kontinuerlig del av vår verksamhet.

Leksandsresa

Det som känns tråkigt i dagsläget är att beläggningen i forskarsalen fortsätter att minska. Vi ser också att intresset från föreningar att boka in sig på helger har minskat. Några har helt bokat av planerade besök medan andra minskat deltagarantalet eller antalet årliga besök hos oss.

På sätt och vis är detta väntade konsekvenser av den fortsatta datorisering av forskningen. Likafullt tycker vi att det är tråkigt eftersom vi ser flera goda skäl för forskare att göra en resa till Leksand då och då.

Ett av dessa är tiden från 1890 fram till sekretessgränsen. Vi kan erbjuda födda-vigda och döda (SCB-materialet) till och med 1936 och de filmade församlingsböckerna från Uppsala-, Härnösands- och Östersunds landsarkivsområden fram till cirka 1930. Vi kan också erbjuda de filmade bouppteckningarna från 11 län och Svea- och Göta Hovrätter för i princip tiden 1730 till 1860.

Ett annat skäl är att hålla liv i den sociala delen av släktforskandet. Det känns sorgligt att forskandet mer och mer blir en ensamsport där man sitter och häckar över datorn i nattens sena timmar i stället för att möta likasinnade att kunna byta och bryta erfarenheter med. Flera föreningar gör resan till Leksand till något mer än bara ett tillfälle att forska.

Man får tillfälle att umgås. Stannar man över kvällen kan man fixa till gemensam middag i Husets lokaler eller på något annat sätt. Man kan lägga in program med föreläsare som presenterar nyheter. Ja, det finns många sätt att genom den sortens resor skapa det där kittet som behövs i alla levande föreningar med ambitionen att leva och utvecklas.

Gå gärna samman två eller flera föreningar. Vi bistår gärna med råd och idéer och praktiska arrangemang. Varför inte en ta en vårhelg med kyrkbåtsrodd som ett avbrott mitt i allt grävande?

Med dessa rader vill vi meddela att vi lever och har hälsan, att vi tror på ett liv efter detta och att vi gärna vill fortsätta och även utveckla och fördjupa samarbetet med din förening.

Ni är alltid välkomna att höra av er med frågor och funderingar!

Med vänliga hälsningar

Per Norberg

Peter Algotsen Mellgren har skickat in en avskrift av en tidningsartikel om sin mormors mormor (Wendla Ingström, som för övrigt ligger begravd på Öckerö kyrkogård) hon var barnmorska i Öckerö kommun från slutet av 1800-talet till början av 1900-talet. Artikeln är skriven efter hennes 80-års firande.

Tidningsutklipp fredagen den 11 mars 1938

80-åringen som "tagit emot" tredjedelen av Öckerö församling

Över 30 år som barnmorska på 10 öar under primitiva förhållanden

Bland sina många pigga åldringar har Öckerö en, som i fråga om andlig och fysisk vitalitet står i främsta ledet. F. barnmorskan Wendla Larsson fyllde nämligen i lördags 80 år och blev då föremål för en så mycken hedersbevisning att hon aldrig förut vederfarits något dylikt. Ett hundratal personer uppvaktade den avhållna åldringen, det anlände ett tiotal större blomstergrupper jämte andra presenter, bl. a. några hundra kr. i kontanter, och hon kände sig ytterst tacksam, då undertecknad dagen efter uppsökte henne för att få del av de kulturhistoriska skildringar ur sitt skiftande liv, varmed hon underhöll sina gäster.

Väst kustbo sedan 52 år, född som rysk undersåte

Wendla Wilhelmina Larsson är född Ingström i Vasa stad, Finland, av finländska föräldrar. Fadern var bl. a. åkare och brandvakt, och i denna senare egenskap fick han patrullera på gatorna även nattetid och föranstalta om ringning i svenska och ryska kyrkor i händelse av eldsvåda. Han hade en pensionerad rysk trumslagare, som varit i krig, troligen Krimkriget, inneboende och på väggen hängde dennes trumma, som flitigt bearbetades av lilla Wendla, då ryssen Statnikoff var utgången. Denne fick komplettera brandringningen med att slå mera reglementsenliga virvlar på sitt instrument under marsch gata upp och gata ner i den då lilla gammalmodiga staden, vilken emellertid sedan dess till jublarens glädje fördubblats.

Vid 6 års ålder började hon skolan så där mera privat för en lärarinna, som också hette Vilhelmina, men sedan blev det småskola i två år och därpå folkskola samt konfirmation vid 15 års ålder, alltså ungefär som i Sverige

på den tiden. Man va emellertid redan så långt avancerad på finska sidan Bottenhavet, att det gymnastiserades, och man hade en duktig sånglärare från Sverige vid namn Pallin.

Bland sina barndomsminnen synes den gamla ställa i förgrunden den rädsla Vasabarnen kände inför den till staden förlagda beridna kosacktrupp, som hade sin rödmålade kasern med vita knutar och fönsterinramningar utanför staden och exerceerade i trakten. De voro till en början råa och brutala men hade ej blott befäl utan även präst med sig och blevo så småningom mera civiliserade. Det gick sträng till i Finland på den tiden, och det blev spöstraff även för kvinnor, som begått något fuffens.

Redan då var det vanligt, att finska flickor sökte plats i Sverige, och vid 18 års ålder kom jubilaren till Sundsvall, där hon stannade i sex år, varunder hon blev gift med en bokhållare Alfred Arvidsson, bördig från Lidköping, dit de snart flyttade; men maken avled efter ett par år, efterlämnade 26-årig änka och tre barn.

Efter att ha placerat barnen, en gosse och två flickor, hos anhöriga i Trollhättan samt realiserat boets tillhörigheter, beslöt sig den unga änkan för att skaffa sig och de sina utkomst genom att bli barnmorska och kom vid 28 års ålder till B. B. i Göteborg, där prof. Magnus Ullman då förde spiran. Intresse och begåvning gjorde att hon på ett år avlade nödiga examina med betyget "Berömlig", varefter hon antogs som barnmorska i Öckerö kommun, där hennes företräderska, "jungfru Olsson", bördig från Tjörn och efter nutida språkbruk skulle ha hetat fröken Beata Olsson, då uppnått 70 år och sin skicklighet till trots ansågs ha fallit för något slags åldersstreck.

Det gick ångbåt två gånger i veckan

till norra skärgården, men fru Larsson ej, sitt briljanta minne till trots, erinra sig om det var onsdag eller lördag, som hon företog färden ut till sitt nya verksamhetsfält. På båten fick hon emellertid sällskap med en medelålders dam, som gick under namnet "Nelly-mor på Banken", maka till snickaren Abraham Pettersson, hos vilken präktiga skärgårdsfamilj hon tillfälligt fick ta in. Den bohuslänska gästfriheten var emellertid ej begränsad dit, utan komm. F. O. Gullstrand skickade redan samma kväll sin dräng Edvard med inbjudan till prästgården.

Den gamla har ej ord starka nog att skildra den välvilja och människokärlek, som pastor Gullstrand visade. Han erbjöd henne bostad såväl som pengar, och sedan hon fått hyra ett litet rum hos fiskaren August Benjaminsson i Öckerö Nordgård, skickade han sin dräng dit med ved. Sedan flyttade hon till fiskaren och handl. Janne Kristensson på Banken, varpå hon blev omgift med snickaren August Larsson, bördig från Torsby, som hade arbete på Öckerö och byggde det hus, hon ännu bebor och där han hösten 1933 avled.

Detta äktenskap blev barnlöst, men hon hade tagit sina barn till sig från Trollhättan och hushåller f. n. för sonen, medan döttrarna blivit gifta på ön. Sonen är fiskaren Arvid Alfred Arvidsson, som i söndags fyllde 55 år.

Redan första förrättningen blev äventyrlig

Första förrättningen gällde Björkö, varifrån 4 à 5 man en kväll anlände i köld och snöyra för att hämta henne. Isen låg, och de hade sin lilla julle vid Gula skäret nära Rävholmen. Redan att taga sig dit genom moras och snödrivor var svårt nog, men ännu besvärligare blev det att bryta sig fram till Hälsö. Sedan gick man över ett hörn av denna ö och lånade en ny båt, med vilken man kom fram till Skarvik på efternatten. Det hade varit både kallt och långsamt på sjön, men fru L. var van att rulla sig i snön i Vasa och kom fram i tid.

I glädjen över undsättningen blandade sig dock på Björkö en viss besvikelse vid åsynen

av den lilla ungdomliga "jungfrun", och man tyckte, att en sån tös väl inte var någon barnmorska. Flerstädes hade man många gamla konster att lära ut, men den nyutexaminerade, moderna ackuschörskan rättade sig lika litet därefter, som hon nu med sin genom åren förvärvade världsklohet ville tala om de vidskepliga historier, hon blott hört talas om och ej hade närmare belägg för.

Nästa expedition företogs till Hönö Klova, närmare bestämt "sista huset i Hamna", dit hon hämtades av en "lyktgubbe". Det blev att gå till Bora i Sörgården, ro över till Hönö Röd och gå genom Gårda till Klova i rask takt och på dåliga vägar, som sedan dess åtskilligt förbättrats.

De flesta gångerna anlätades hon nattetid och mestadels var det storm, då hon skulle till de andra öarna, vilket med dåtida små öppna eller i bästa fall halväckade båtar spelade vida större roll än f. n. Hennes värsta seglats gällde Kalvsund, dit hon hämtades i rykande storm av en sjökaptan och en styrman i en liten däckad båt. Hon blev visserligen ej sjösjuk men betecknar det som ett under, att de kommo fram, och de båda männen sade sig aldrig ha varit med om maken.

Skärgårdsborna ha varit så skickliga att sköta båtarna, att det aldrig förekommit varken kullsegling eller grundstötning på någon av hennes många sjöfärder, om man undantager ett litet haveri alldeles invid Öckerö Brattens brygga, där hon skulle i land. Båten krängde över så våldsamt, att en 11-årig pojke kom i vattnet, medan hon själv räddade sig i land med pojken i ena handen och sin väska i den andra. Hon hade emellertid fått tag i blott ena handtaget på väskan, varför hela dess innehåll av instrument till ett värde av 50 riksdaler hamnade på sjöbotten och sedan ej kunde anträffas.

Blenda föddes och döptes samma dag på Rörö

Stundom gick man på isen mellan öarna med rep emellan sig, om någon skulle gå ned sig,

och en gång då det nätt och jämnt bar, hämtades hon nattetid till Rörö av två lotsar. Dessa kunde ibland stöta sin pikar igenom isen, och det gällde då att ta en omväg i snöyran. Ett stycke bortom Knippla måste ene lotsen, som hade svagt hjärta, vila ett tag och kamraten vågade ej lämna honom, varför fru L. tog Gud i hågen och sikte på ljusen på Rörö samt begav sig i förväg med en förmaning att inte gå ned i de med isstycken markerade hålen i isen efter dörj- och kassfiske. Männen kommo så småningom efter, men utan - väskan, som de glömde vid raststället på isen, varför de fingo brått dit igen för att hämta den.

Färden tog ett par, tre timmar, och fram i ottan föddes en flicka, som samma dag döptes till Blenda. Saken var nämligen den, att komm. Gullstrand frampå dagen kom åkande dit ut, åtföljd av sin dräng, även klockare och orgeltrampare, som lydde det ej sämre klingande namnet Liljenberg, medan den lilla märr, som jämte en lånehäst eljest användes för jordbruket på prästängan, hette Tora. Anledningen till det prästerliga besöket var, att där skulle döpas fem barn, av vila några voro flera veckor gamla. Det hade nämligen varken burit eller brustit på lång tid, varför dopen ej blivit av. Vid underrättelse härom tog fru L. den lilla på armen och begav sig till dophuset; faddrar voro ej såra att anskaffa. Den vänlige komministern inbjöd henne att åka hem i hans släde, som han för säkerhets skull själv körde, så att Tora skulle springa fort och lätt över isen, som eljest kunde brista.

Ett exempel på huru angelägen man var att få barnen döpta snarast möjligt hade den gamla att anföra från Fotö. Hon hade nattetid gått dit över isen i snöyra, och då hon följande dag återvände hem, placerades den hustru, som skulle stå fadder, på en kälke med det nyfödda barnet i knäet, och ett par karlar drogo ekipaget intill prästgården. Det var en lördag, och som pastor Gullstrand först fram mot kvällen återvände med båten från Göteborg, fingo faddrar och barn vänta åtskilligt på dopceremonien, innan de anträdde återfärden över isen.

Läkarna ordinerade efter barnmorskans diagnoser

Som det ej fanns varken läkare eller sjuksyster i skärgården, måste fru L. delvis tjänstgöra i stället. Hon tog pulsen och temperaturen på de extra patienter, som anlidade henne, förhörde sig om var de hade håll och lät f. ö. sina kunskaper och erfarenheter komma till användning, då hon ställde diagnosen och skickade ett bud med skriftligt besked till någon av doktorerna Levin, Heffner eller Nilsson i Göteborg. Dessa ordinerade efter hennes beskrivning, och snart var budet åter med medicin.

Detta var nästan det enda tänkbara, då det visade sig hart när omöjligt att få ut en läkare till skärgården utom i allra högsta nödfall. Ingen läkare, ej ens provinsialläkaren, ville gå i en fiskebåt, och att få ut en ångbåt extra kostade 50 kr., medan läkaren tog lika mycket, varför just ej fattigt folk kunde ha råd till sådant. Bl. a. en mängd fall av lunginflammation hävdes lyckligt genom fru L:s ingripande, och hon fick så stort förtroende hos läkarna, att de t. o. m. titulerade henne "kollega". Stundom var dock givetvis intet att göra, men i den ordinarie praktiken inträffade blott ett par fall med dödlig utgång, därav ett av blodpropp, som ej ens tillkallad läkare kunde göra något åt.

För allt detta uppbar fru L. en årlig lön av 50 öre pr matlag eller hushåll, och om alla betalt ordentligt, hade det väl blivit 500 kr., men ofta stannade det mellan 300 och 400. Dessutom var taxan 5 kr., men i undantagsfall betaltes 10, och t. ex. på Knippla kunde man få såväl fisk som bakebröd på köpet. Antalet förlossningar var till en början c:a 50 årligen men närmade sig 100-talet, och under sin mer än 30-åriga tjänstetid i Öckerö torde hon ha varit med om c:a 2,000, medan kommunens hela befolkning utgör 6,100 personer. Hon avgick i 60-års åldern och har sedan åtagit sig blott ett par förrättningar, vilket ingalunda berott på ålderdomsskröplighet utan på att hon ej velat gå i vägen för sin efterträderska.

I lördags morse hade man sökt inbilla henne att ligga litet längre än vanligt, för att hon skulle bli uppvaktad på sängen, men den

spänstiga 80-åringen förklarade, att man tids nog kan behöva ligga till sängs, och steg på pin kiv upp kl. 4 istället för vid 7-tiden såsom i vanliga fall. Tack vare detta trick var hon alltså på benen, då missionsförsamlingens sångkör kl. halv 7 anlände, och hamnmäst. Lars Torgersson talade i anslutning till orden: "Herren är min herde, mig skall intet fattas", vilket den gamla anser passa väl in på henne.

Hon har ständigt tagit allt ur Guds hand, och är så belåten med sin till 17 kr. i månaden uppgående barnmorskepension, varjämte kommunen beviljat henne en extra pension på hela 100 kr. pr år. Aldrig har hon behövt ha vikarie, och "semester visste jag inte, vad det var", säger den gamla, "innan det började bo sommargäster här".

Göte.

*Wendla Larsson född Ingström och
Vendla Granberg (gift med Henry Mellgren)*

Vendla Granberg (gift med Henry Mellgren) och Wendla Larsson född Ingström

ÖÖSF-krysset

1	22	23	24		25			26	27	28	29
2				30			3				
4			5			6					
	7					8	31				
9	32					10					
11							12	33			
13		34	35	36							
14					37		15				
16	38			17		39			18		
19			40	20					41		A
21											Z
											H
											S

Lodrätt

1 Han såg striden på Ö-ö 3 Betyg förr 6 Odlas tvåårig i Skåne 15 Varje öckerö-ö har en 19 An 20 Okänd
 22 Muhammedansk präst 23 Italiensk badort 24 Har miljövän träd 25 Ark 26 Här under 27 Kan klyvas
 28 Mitt i året 29 Ingången 30 Slår 31 Morgonfukt 32 Har koppar 33 Verklig 34 Kon 35 Gift 36 Sällskaps-
 spel 37 Golfbaneunderlag 38 Andeväsen 39 Tilltalsord 40 Eng. nej 41 Hänvisning till

Vågrätt

1 Rövarhorder för tusen år sedan 2 Hög militär 3 Agn 4 Asätare 5 Slå 6 Teneriffa 7 Grimasera 8 Ost 9
 Gör det sig att arbeta ? 10 Får ej bilisten glömma 11 Afrikaland 12 Vid ovänskap 13 Kan skojarare syssla
 med 14 Inte erforderlig 15 Ordf. o. V. ordf. 16 Mörk tid 17 Yta 18 Pension 19 Åträd 20 Kommer hösten
 21 Vespern

Rätt lösning hittar ni på anslagstavlan i forskarsalen